

RAAD VAN STATE, AFDELING BESTUURSRECHTSPRAAK

VIIe KAMER

A R R E S T

**nr. 241.785 van 14 juni 2018
in de zaak A. 220.649/VII-39.824**

In zake : de VZW GLOBAL ACTION IN THE INTEREST OF ANIMALS (G.A.I.A.)
bijgestaan en vertegenwoordigd door
advocaten Stijn Vandamme en Charlotte Ponchaut
kantoor houdend te 9000 Gent
Kasteellaan 141
bij wie woonplaats wordt gekozen

tegen :

het FEDERAAL AGENTSCHAP VOOR DE VEILIGHEID
VAN DE VOEDSELKETEN (FAVV)
bijgestaan en vertegenwoordigd door
advocaat Rik Depla
kantoor houdend te 8310 Sint-Kruis - Brugge
Karel van Manderstraat 123
bij wie woonplaats wordt gekozen

Tussenkomende partij :
de STAD GENK
bijgestaan en vertegenwoordigd door
advocaten Luc Vanderputte en Kristof Hermans
kantoor houdend te 3600 Genk
Europalaan 50
bij wie woonplaats wordt gekozen

I. Voorwerp van het beroep

1. Het beroep, ingesteld op 4 november 2016, strekt tot de nietigverklaring van het besluit van het “Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV) van 7 september 2016 houdende het in toepassing van artikel 6 van het Koninklijk Besluit van 16 januari 2006 tot vaststelling van de nadere regels van de erkenningen, de toelatingen en de voorafgaande registraties

afgeleverd door het FAVV voorwaardelijk erkennen als slachthuis van het stedelijk slachthuis loods nr. 2.243.420.651 gelegen te Wiemesmeerstraat 87 in 8500 Genk”.

II. Verloop van de rechtspleging

2. De verwerende partij heeft een memorie van antwoord en de verzoekende partij heeft een memorie van wederantwoord ingediend.

De tussenkomen de partij heeft een verzoekschrift tot tussenkomst ingediend. De tussenkomst is toegestaan bij beschikking van 5 januari 2017. De tussenkomen de partij heeft een memorie ingediend.

Auditeur Frederic Eggermont heeft een verslag opgesteld.

De verzoekende partij heeft een verzoek tot voortzetting van het geding en een laatste memorie ingediend. De verwerende partij en de tussenkomen de partij hebben een laatste memorie ingediend.

De partijen zijn opgeroepen voor de terechtzitting, die heeft plaatsgevonden op 17 mei 2018.

Kamervoorzitter Eric Brewaeys heeft verslag uitgebracht.

Advocaat Charlotte Ponchaut, die verschijnt voor de verzoekende partij, advocaat Frédéric Valcke, die loco advocaat Rik Depla verschijnt voor de verwerende partij, en advocaat Kristof Hermans, die verschijnt voor de tussenkomen de partij, zijn gehoord.

Auditeur Frederic Eggermont heeft een andersluidend advies gegeven.

Er is toepassing gemaakt van de bepalingen op het gebruik der talen, vervat in titel VI, hoofdstuk II, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973.

III. Feiten

3.1. De tussenkomenende partij bestemt een multifunctionele loods, gelegen aan de Wiemesmeerstraat 87 te Genk, voor het slachten van dieren gedurende het islamitische offerfeest.

3.2. De stad Genk vraagt op 2 september 2016 dat de loods wordt erkend als slachthuis.

3.3. Op 5 september 2016 grijpt een controlebezoek plaats, waarop een verslag wordt opgesteld.

3.4. Bij brief van 7 september 2016 wordt een voorwaardelijke erkenning met een duur van drie maanden toegekend voor het slachten en uitslachten van schapen en geiten.

Dit is de bestreden beslissing.

3.5. Doordat de stad Genk niet binnen drie maanden een nieuw bezoek heeft aangevraagd om na te gaan of de inrichting voldoet aan de andere in de geldende regelgeving vastgestelde voorschriften, is de erkenning van rechtswege opgeheven.

IV. Ontvankelijkheid

Standpunt van de tussenkommende partij

4. De tussenkommende partij werpt als exceptie het gebrek aan actueel belang van de verzoekende partij op. Zij betoogt dat de geldigheidsduur van de erkenning verstreken is, en dat het belang teloorgegaan is, aangezien een vernietiging van de bestreden beslissing de verzoekende partij geen direct voordeel meer kan opleveren.

5. In de laatste memorie voegt de tussenkommende partij nog toe dat het niet louter is omdat de beslissing van tijdelijke aard is dat de verzoekende partij niet over een belang beschikt, maar dat volgens haar te dezen een bewijs ontbreekt van een materieel concreet actueel belang dat meer is dan een louter moreel belang.

Beoordeling

6. De stelling van de tussenkommende partij houdt in dat aan de verzoekende partij het belang wordt ontzegd omdat de bestreden beslissing volledig uitwerking heeft gehad. De wetgever heeft beslissingen met een beperkte geldingsduur evenwel niet van het vernietigingscontentieux uitgesloten.

Het moreel belang ter ondersteuning van het annulatieberoep, dat de tussenkommende partij niet betwist, volstaat.

Gelet ook op de omstandigheid dat de verwerende partij argumenteert dat de bestreden beslissing betrekking heeft op een slachthuis en niet op een tijdelijke slachtplaats, kan worden aangenomen dat het onderzoek van het beroep van belang kan zijn voor toekomstige beslissingen inzake vergelijkbare inrichtingen.

De exceptie wordt verworpen.

V. Onderzoek van de middelen

Eerste middel

Standpunt van de verzoekende partij

7. De verzoekende partij roept als eerste middel de schending in van “artikel 2, artikel 4, en [overweging] 59 van Verordening (EG) nr. 1099/2009 inzake de bescherming van dieren bij het doden en [...] van de artikelen 4, 5 en 6 van het KB van 16 januari 2006 tot vaststelling van de nadere regels van de erkenningen, de toelatingen en de voorafgaande registraties afgeleverd door het FAVV, artikel 16, § 2, tweede lid, van de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren juncto artikel 1 en 2 van het KB van 11 februari 1988 betreffende sommige door een religieuze ritus voorgeschreven slachtingen”.

Volgens de verzoekende partij volgt uit de samenlezing van deze bepalingen dat onverdoofd slachten voor religieuze ritens slechts kan plaatsvinden volgens specifieke voorwaarden en in een slachthuis wanneer indeling, bouw en apparatuur van dit slachthuis een langetermijnplanning en langetermijninvesteringen impliceren. Tijdelijke slachtvloeren, die worden geëxploiteerd voor enkele dagen en die niet aan deze langetermijninvesteringen en langetermijnplanningen voldoen, kunnen volgens haar niet als een slachthuis worden aangemerkt waarbinnen het verbod op onverdoofd slachten niet geldt. Het “slachthuis” te Genk, op 7 september 2016 erkend door de verwerende partij met erkenning nr. 103308, kan volgens de verzoekende partij dan ook niet als een slachthuis overeenkomstig Verordening (EG) nr. 1099/2009 van de Raad van 24 september 2009 inzake de bescherming van dieren bij het doden (hierna: Verordening (EG) nr. 1099/2009) worden gekwalificeerd, zodat de erkenning vernietigd zou moeten worden.

8. De verwerende partij stelt dat er een duidelijk onderscheid dient te worden gemaakt tussen “de voorheen gekende tijdelijke slachtvloeren en een ‘slachthuis’”. De tijdelijke slachtvloeren zijn volgens haar inrichtingen, “die op geen enkele wijze voldoen aan de geldende inrichtings- en hygiënevoorschriften voor een erkend slachthuis, doch voorheen door de bevoegde instanties werden erkend teneinde er de rituele onverdoofde slachtingen door moslims te laten plaats vinden”. Zij vervolgt:

“Aldus, kenmerkend voor de tijdelijke slachtvloeren is de non-conformiteit met de geldende infrastructuur- en hygiënevoorschriften voor een erkend slachthuis.

Een ‘slachthuis’ daarentegen, is aan een heel arsenaal van wettelijke bepalingen onderworpen vooraleer de inrichting als dusdanig kan worden erkend [...]”.

Te dezen gaat het volgens de verwerende partij echter niet om een tijdelijke slachtvloer. Zij argumenteert dat de tussenkomen partij een aanvraag heeft ingediend tot erkenning van een inrichting als slachthuis waarbij aan alle terzake geldende infrastructuur- en hygiëneregelgeving zou zijn voldaan, overeenkomstig Verordening (EG) nr. 1099/2009, zonder dat daarbij melding werd gemaakt van het tijdelijk karakter van het slachthuis, en in haar aanvraag gebruik heeft gemaakt van het standaard aanvraagformulier voor de erkenning van een slachthuis, overeenkomstig het ministerieel besluit van 8 augustus 2008.

De tussenkomen partij heeft volgens haar ook alle vereiste investeringen verricht om de bedrijfshal te doen beantwoorden aan de ter zake geldende inrichtings-, hygiëne- en milieuverplichtingen en om het pand aldus als “slachthuis” te zien erkennen. Er is volgens de verwerende partij nooit een voornemen geweest tot het oprichten van een tijdelijke slachtvloer. Het zou integendeel de bedoeling zijn geweest om “permanent, en dit wil zeggen jaarlijks naar aanleiding van het Offerfeest, de moslimgemeenschap in en om Genk de kans te geven tot de rituele beleving van hun godsdienst”.

De verwerende partij wijst erop dat “artikel 2 (k) van de Verordening (EG) nr. 1099/2009, als slachthuis definieert, elke voor het slachten van landdieren gebruikte inrichting die onder Verordening (EG) nr. 853/2004 (valt)”, en dat de laatstgenoemde Verordening, die specifieke hygiënevoorschriften oplegt aan exploitanten van levensmiddelenbedrijven, als slachthuis eveneens beschouwt “een inrichting voor het slachten of uitslachten van dieren waarvan het vlees bestemd is voor menselijke consumptie”. In de wettelijke definitie van een “slachthuis” valt volgens haar dan ook geen enkele vereiste van langetermijnplanning of langetermijninvesteringen te bespeuren. Ook uit artikel 4 van Verordening (EG) nr. 1099/2009 kan de verwerende partij “geen enkele tijdsvereiste destilleren op basis waarvan rituele slachtingen slechts in de slachthuizen die op permanente wijze slachtactiviteiten uitoefenen, (zouden) kunnen worden uitgevoerd”.

De woorden langetermijnplanning en langetermijninvesteringen worden volgens de verwerende partij door de verzoekende partij totaal uit hun context gerukt. Met de overweging 59 in Verordening (EG) nr. 1099/2009 wordt volgens haar enkel, in functie van de aanpassing aan die Verordening, aan de exploitant een overgangstermijn gegund voor de implementatie van de nieuwe voorschriften. Zij stelt dat die overgangsperiode door de regelgevers noodzakelijk wordt geacht nu veelal de indeling, bouw en apparatuur van slachthuizen langetermijnplanning en langetermijninvesteringen vergen, zonder dat daaruit kan worden afgeleid dat een langetermijnplanning of langetermijninvestering een wettelijke vereiste is opdat sprake kan zijn van een erkend slachthuis.

Toch is er, steeds volgens de verwerende partij, te dezen wel degelijk sprake van langetermijnplanning en langetermijninvesteringen, nu de tussenkomen partij heel wat investeringen diende te verrichten om de stedelijke opslagplaats conform te maken met de vereisten van Verordening (EG) nr. 1099/2009.

Uit het door de verzoekende partij aangehaalde advies 57.522/3 van 11 juni 2015 van de afdeling wetgeving van de Raad van State kan volgens de verwerende partij “alleen worden afgeleid dat de tijdelijke slachtvloeren niet als slachthuis in de zin van de Verordening kunnen worden aanzien en er dient sprake te zijn van een duurzame inrichting die voldoet aan de talrijke infrastructuur voorschriften”. Daarenboven zou het slachthuis aan de voorschriften terzake voldoen er kan er volgens de verwerende partij “bijgevolg geen sprake [...] zijn van ‘tijdelijk door de regering erkende inrichting’”.

Ten slotte geven ook de overige nationale wetgevende of reglementaire bepalingen die in het middel geschonden worden geacht, volgens de verwerende partij geen afwijkende definitie voor het begrip “slachthuis” en wordt er ook geen melding in gemaakt van de continuïteit van de slachtactiviteiten als voorwaarde voor de erkenning van een slachthuis.

9. Het betoog van de tussenkomen partij sluit in essentie aan bij de argumentatie van de verwerende partij. De tussenkomen partij merkt bijkomend op dat het toepassingsgebied van Verordening (EG) nr. 853/2004 zich uitstrekt tot “exploitanten van levensmiddelen”, en dat deze Verordening voor de definitie van levensmiddelenbedrijf verwijst naar artikel 3, 1, van Verordening nr. 178/2002, dat een levensmiddelenbedrijf omschrijft als een onderneming die “zowel publiek- als privaatrechtelijk [...] - al dan niet met winstoogmerk - actief is in enig stadium van de productie, verwerking en distributie van levensmiddelen”

Uit de samenlezing van Verordeningen (EG) nrs. 1099/2009, 853/2004 en 178/2002, volgt volgens haar dat een slachthuis moet worden gedefinieerd als “elke voor het slachten van landdieren gebruikte inrichting, vallend onder de noemer ‘levensmiddelenbedrijf’ hetgeen een onderneming betreft, zowel publiek- als privaatrechtelijk, die - al dan niet met winstoogmerk - actief is in enig stadium van de productie, verwerking en distributie van levensmiddelen”.

De term “tijdelijk slachthuis” scheidt volgens de tussenkomen- de partij enkel verwarring. In de Europese regelgeving of in een Omzendbrief van de Vlaamse minister voor dierenwelzijn van 29 mei 2015 en de handleidingen voor het toezicht op respectievelijk het toezicht op en de organisatie van het islamitisch offerfeest wordt deze term niet gebruikt en is er enkel sprake van enerzijds “tijdelijke slachtvloeren/slachtplaatsen” en anderzijds erkende “slachthuizen”.

Wat de verwijzing door de verzoekende partij naar het advies van de afdeling wetgeving van de Raad van State nr. 57.522/3 van 11 juni 2015 betreft, betoogt de tussenkomen- de partij dat uit het feit dat in dat advies wordt gesteld dat het om een duurzame inrichting moet gaan die voldoet aan talrijke voorschriften, nog niet betekent “dat een werkelijk slachthuis permanent geopend zou moeten zijn”.

10. In haar laatste memorie voegt de verwerende partij toe dat de huidige toepasselijke regelgeving er niet in voorziet dat aspecten van dierenleed en dierenwelzijn tevens in aanmerking dienen te worden genomen bij het verlenen van een voorwaardelijke erkenning.

Daarnaast zou de verzoekende partij niet wettelijk kunnen “gaan ‘onderzoeken’ of een slachthuis een ‘permanent’ dan wel tijdelijk karakter zal hebben”.

Beoordeling

11. Overweging 18 van Verordening (EG) nr. 853/2004 van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2004 houdende vaststelling van specifieke hygiënevoorschriften voor levensmiddelen van dierlijke oorsprong (hierna: Verordening (EG) nr. 853/2004) (PB 2004, L 139, blz. 55, met rectificatie in PB 2013, L 160, blz. 15) luidt als volgt:

“Het is dienstig dat de structurele en hygiënevoorschriften van deze verordening van toepassing zijn op alle soorten inrichtingen, inclusief kleine

bedrijven en mobiele slachthuizen”.

Artikel 4, lid 1, van deze verordening bepaalt het volgende:

“Exploitanten van levensmiddelenbedrijven brengen alleen in de [Europese Unie] vervaardigde producten van dierlijke oorsprong in de handel, indien ze uitsluitend bewerkt en gehanteerd zijn in inrichtingen:

a) die voldoen aan de toepasselijke voorschriften van verordening (EG) nr. 852/2004 [van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2004 inzake levensmiddelenhygiëne (PB 2004, L 139, blz. 1)], van de bijlagen II en III bij deze verordening en andere toepasselijke voorschriften van de levensmiddelenwetgeving,

en

b) die door de bevoegde autoriteit geregistreerd of, indien lid 2 zulks vereist, erkend zijn”.

12. Verordening (EG) nr. 1099/2009 stelt voor de lidstaten gemeenschappelijke regels vast ter bescherming van het dierenwelzijn bij het slachten of doden.

In de toelichting bij het voorstel van de Commissie dat heeft geleid tot deze verordening wordt vermeld:

“De belangrijkste doelstellingen van het voorstel zijn gericht op:

- 1) het verbeteren van de bescherming van dieren bij het slachten of doden;
- 2) het bevorderen van innovaties met betrekking tot methoden voor het bedwelmen of doden;
- 3) het creëren van gelijke mededingingsomstandigheden op de interne markt voor de betrokken exploitanten.

Daarnaast is dit voorstel bedoeld om de volgende specifieke doelstellingen te verwezenlijken:

- 1) het ontwikkelen van een gemeenschappelijke methodologische aanpak ter bevordering van nieuwe bedwelmingmethoden;
- 2) het waarborgen van een betere integratie van de zorgpunten met betrekking tot het dierenwelzijn in het productieproces door verplichte standaardwerkwijzen en de benoeming van functionarissen voor dierenwelzijn in slachthuizen;
- 3) het verbeteren van de normen voor de bouw en uitrusting van slachthuizen;
- 4) het verhogen van de vakbekwaamheid van de betrokken exploitanten en functionarissen;
- 5) het verbeteren van de bescherming van dieren tijdens massale

slachtoperaties”.

13. De overwegingen 4, 8, 15, 18, 43, 44 en 59 van deze verordening luiden als volgt:

“(4) Dierenwelzijn is een van de waarden [van de Unie] en is vastgelegd in het Protocol nr. 33 betreffende de bescherming en het welzijn van dieren dat aan het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap is gehecht [(hierna: ‘Protocol nr. 33’)]. De bescherming van dieren bij het slachten of doden is een publieke zaak, die de houding van consumenten tegenover landbouwproducten beïnvloedt. Daarnaast leidt een verbetering van de bescherming van dieren bij het slachten tot een betere vleeskwaliteit en indirect ook tot veiligere arbeidsomstandigheden in slachthuizen.

[...]

(8) [...] [D]e communautaire wetgeving inzake de voedselveiligheid die van toepassing is op slachthuizen, [is] ingrijpend gewijzigd door de goedkeuring van [verordening (EG) nr. 852/2004 van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2004 inzake levensmiddelenhygiëne (PB 2004, L 139, blz. 1)] en verordening [nr. 853/2004]. In die verordeningen wordt de verantwoordelijkheid van exploitanten van levensmiddelenbedrijven voor het waarborgen van de voedselveiligheid onderstreept. Daarnaast zijn slachthuizen onderworpen aan een voorafgaande goedkeuringsprocedure waarbij de bouw, indeling en apparatuur door de bevoegde autoriteit worden onderzocht om te waarborgen dat zij aan de toepasselijke technische voorschriften voor de voedselveiligheid voldoen. Er dient bij slachthuizen, bij hun bouw en indeling en bij de gebruikte apparatuur meer rekening te worden gehouden met aspecten die van belang zijn voor het dierenwelzijn.

[...]

(15) In Protocol nr. 33 wordt de noodzaak onderstreept om bij het opstellen en uitvoeren van het [...] beleid [van de Unie] inzake onder andere de landbouw en de interne markt, de wettelijke of bestuursrechtelijke bepalingen en gebruiken van de lidstaten te respecteren met betrekking tot religieuze riten, culturele tradities en regionaal erfgoed. Het is derhalve wenselijk om culturele evenementen van het toepassingsgebied van deze verordening uit te sluiten indien de naleving van de vereisten voor het dierenwelzijn een negatief effect zou hebben op het wezenlijke karakter van het betreffende evenement.

[...]

(18) In richtlijn 93/119/EG [van de Raad van 22 december 1993 inzake de bescherming van dieren bij het slachten of doden (PB 1993, L 340, blz. 21)] is een uitzondering toegestaan voor het bedwelmen bij religieuze slachtingen die in slachthuizen plaatsvinden. Aangezien de [...] voorschriften [van het Unierecht] die van toepassing zijn op religieuze slachten, afhankelijk van de nationale contexten verschillend zijn omgezet en gezien het feit dat in de nationale regels rekening wordt gehouden met dimensies die verder gaan dan het doel van deze verordening, is het van belang dat de uitzondering op het bedwelmen voorafgaand aan het slachten gehandhaafd blijft; hierbij behouden

de lidstaten echter een bepaalde mate van subsidiariteit. Deze verordening respecteert derhalve de vrijheid van godsdienst, evenals het recht voor iedereen om zijn godsdienst te belijden of overtuiging tot uitdrukking te brengen in erediensten, in onderricht, in de praktische toepassing ervan en in het onderhouden van geboden en voorschriften zoals verankerd in artikel 10 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

[...]

(43) Het slachten zonder bedwelming vereist dat de halssnede accuraat met een scherp mes wordt toegebracht om het lijden zoveel mogelijk te bekorten. Bij dieren die na de uitvoering van de halssnede niet mechanisch gefixeerd zijn, zal het verbloeden bovendien waarschijnlijk langer duren, waardoor hun lijden onnodig wordt verlengd. Vooral runderen, schapen en geiten worden volgens deze methode geslacht. Herkauwers die zonder bedwelming worden geslacht, dienen dan ook elk afzonderlijk mechanisch gefixeerd te worden.

(44) Met betrekking tot het behandelen en fixeren van dieren in slachthuizen wordt regelmatig wetenschappelijke en technische vooruitgang geboekt. Het is dan ook van belang dat de [Unie] de Commissie de bevoegdheid geeft om de voorschriften die van toepassing zijn op het behandelen en fixeren van dieren vóór het slachten aan te passen, met inachtneming van een hoog niveau van dierenbescherming.

(59) De indeling, bouw, en apparatuur van slachthuizen vergt een langetermijnplanning en langetermijninvesteringen. Deze verordening moet dan ook in een adequate overgangperiode voorzien in verband met de tijd die de sector nodig heeft om zich aan de desbetreffende voorschriften van deze verordening aan te passen. Gedurende die periode dienen de voorschriften die in Richtlijn 93/119/EG zijn vastgelegd voor de indeling, bouw, en apparatuur van slachthuizen, van toepassing te blijven”.

14. Artikel 1 van deze verordening bepaalt in lid 3:

“Deze verordening is niet van toepassing:

a) indien dieren worden gedood:

[...]

iii) tijdens culturele of sportieve evenementen;

[...]”.

Artikel 2 van deze verordening luidt:

“Voor de toepassing van deze verordening gelden de volgende definities:

[...]

f) ‘bedwelmen’: iedere bewust gebruikte methode die een dier pijnloos in een staat van bewusteloosheid en gevoelloosheid brengt, met inbegrip van methoden die onmiddellijk de dood tot gevolg hebben;

g) ‘religieuze rite’: een reeks handelingen die verband houden met het

slachten van dieren die voorgeschreven is door een godsdienst;

[...]

k) ‘slachthuis’: elke voor het slachten van landdieren gebruikte inrichting die onder verordening [...] nr. 853/2004 valt;

[...]”.

Artikel 4 van dezelfde verordening bepaalt:

“1. Dieren worden uitsluitend gedood nadat zij zijn bedwelmd volgens de methoden en de desbetreffende specifieke toepassingsvoorschriften zoals beschreven in bijlage I. De toestand van bewusteloosheid en gevoelloosheid wordt aangehouden tot bij het dier de dood is ingetreden.

[...]

4. Indien dieren worden geslacht volgens speciale methoden die vereist zijn voor religieuze riten, zijn de voorschriften van lid 1 niet van toepassing mits het slachten plaatsvindt in een slachthuis”.

15. Artikel 16, § 2, tweede lid, van de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren stelt:

“De Koning kan bepalen dat sommige slachtingen voorgeschreven door de ritus van een eredienst moeten worden uitgevoerd in erkende slachthuizen of in inrichtingen erkend door de Minister tot wiens bevoegdheid het dierenwelzijn behoort na advies van het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen, door offeraars die daartoe zijn gemachtigd door de vertegenwoordigers van de eredienst”.

16. Het koninklijk besluit van 11 februari 1988 betreffende sommige door een religieuze ritus voorgeschreven slachtingen bepaalt:

“Artikel 1. De door een religieuze ritus voorgeschreven slachtingen van runderen, schapen en geiten mogen slechts in een openbaar slachthuis of in een particulier slachthuis of in inrichtingen erkend door de Minister tot wiens bevoegdheid de landbouw behoort na overleg met de Minister tot wiens bevoegdheid de volksgezondheid plaatsvinden.

Art. 2. § 1. Slachten voorgeschreven door een religieuze ritus mag slechts geschieden:

1° wat de Israëlitische ritus betreft: door offeraars die daartoe door het Centraal Israëlitisch Consistorie van België zijn gemachtigd;

2° wat de Islamitische ritus betreft: door offeraars die daartoe door het representatief orgaan van de Islamieten in België zijn gemachtigd.

[...]”.

17. Ten slotte bepaalt het koninklijk besluit van 16 januari 2006 tot vaststelling van de nadere regels van de erkenningen, toelatingen en voorafgaande registraties afgeleverd door het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen:

“Art. 4.§ 1. Per inrichting dient de exploitant voor alle activiteiten zoals bedoeld in de bijlagen II en III, een aanvraag voor erkenning en/of voor toelating in bij het hoofd van de PCE van de plaats waar de inrichting zich bevindt.

[...]

§ 3. Het Agentschap voert binnen de dertig werkdagen na ontvangst van deze aanvraag, in zoverre ze volledig is, een administratief en/of technisch onderzoek uit. Ten behoeve van dit onderzoek maakt de exploitant samen met zijn aanvraag alle door het Agentschap gevraagde gegevens en documenten over, meer bepaald met het oog op de vaststelling van de naleving van de voorwaarden voor de erkenning of de toelating.

[...]

Art. 5. De erkenning wordt slechts afgeleverd indien, overeenkomstig het type van activiteit, voldaan is aan de voorwaarden vastgesteld in de wettelijke en reglementaire bepalingen en/of in de Europese verordeningen waarvan de controle tot de bevoegdheid van het Agentschap behoort.

Art. 6. § 1. Het Agentschap kan zich beperken tot het toekennen van een voorwaardelijke erkenning wanneer een bezoek ter plaatse toelaat te besluiten dat de inrichting de voorschriften betreffende infrastructuur en uitrusting naleeft.

Deze voorwaardelijke erkenning is slechts geldig voor een periode van drie maanden vanaf de dag van de toekenning.

§ 2. In voornoemd geval gaat het Agentschap in de loop van de drie maanden volgend op de aflevering van de voorwaardelijke erkenning, op vraag van de exploitant, over tot een nieuw bezoek ter plaatse, ten einde na te gaan of de inrichting, overeenkomstig het type van activiteit, beantwoordt aan de andere voorwaarden vastgesteld in de wettelijke en reglementaire bepalingen en/of in de Europese verordeningen waarvan de controle tot de bevoegdheid van het Agentschap behoort.

[...]

§ 4. Indien de inrichting niet voldoet aan alle voornoemde voorwaarden, kan het Agentschap de voorwaardelijke erkenning verlengen.

De totale duur van de voorwaardelijke erkenning kan in geen geval in totaal zes maanden overschrijden”.

18. In advies nr. 57.522/3 van 11 juni 2015 over een besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke regering houdende wijziging van het koninklijk besluit van 11 februari 1988 betreffende sommige door een religieuze ritus voorgeschreven slachtingen heeft de afdeling wetgeving van de Raad van State overwogen:

“Voorts moet, zoals reeds is uiteengezet in opmerking 4.1, uit de duidelijke bewoordingen van de artikelen 4, lid 4, 7, lid 2, g), en 21 van verordening (EG) nr. 1099/2009 worden afgeleid dat het onbedwemd slachten volgens speciale methoden die vereist zijn voor religieuze riten, enkel mogelijk is indien het slachten plaatsvindt in een slachthuis. Uit opmerking 3.2 blijkt bovendien dat de tijdelijk door de Regering erkende inrichtingen niet kunnen worden gelijkgesteld met slachthuizen. Deze inrichtingen beantwoorden ook niet aan de definitie van ‘slachthuis’ in artikel 2, k, van de verordening”.

Voetnoot 10 bij het advies vermeldt:

“In die definitie wordt verwezen naar elke voor het slachten van landdieren gebruikte inrichting die valt onder verordening (EG) nr. 853/2004 van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2004 ‘houdende vaststelling van specifieke hygiënevoorschriften voor levensmiddelen van dierlijke oorsprong’. In onderdeel 1.16 van bijlage I bij die verordening wordt ‘slachthuis’ gedefinieerd als ‘een inrichting voor het slachten en uitslachten van dieren waarvan het vlees bestemd is voor menselijke consumptie’. Uit de bewoordingen van die verordening kan eveneens worden opgemaakt dat het gaat om een duurzame inrichting die wordt geëxploiteerd en die moet voldoen aan talrijke voorschriften, vervat in die verordening, waaraan niet lijkt te kunnen worden voldaan door de erkende inrichtingen waarvan gewag wordt gemaakt in artikel 16, § 2, tweede lid, van de wet van 14 augustus 1986 en in het koninklijk besluit van 11 februari 1988”.

De in het geding zijnde erkenning heeft dus geen betrekking op een “slachthuis” in de zin van bijlage I, onderdeel 1.16, van Verordening (EG) nr. 853/2004. Het gaat onmiskenbaar om “een inrichting voor het slachten en uitslachten van dieren waarvan het vlees bestemd is voor menselijke consumptie”. Het gebruik van het woord “inrichting” wijst immers op de vereiste van een zeker duurzaam karakter. Die interpretatie kadert volledig binnen de doelstellingen van de regelgever die vooral de bescherming van dieren bij het slachten beoogt.

19. Het duurzame karakter van de inrichting garandeert dat de infrastructuur aanwezig is om het slachten in toegelaten omstandigheden te laten verlopen en om een adequate en permanente opvolging en controle mogelijk te maken.

In zijn arrest van 29 mei 2018 oordeelde het Hof van Justitie van de Europese Unie in de zaak C-426/16 dat uit artikel 4, leden 1 en 4, gelezen in samenhang met artikel 2, onder k), van Verordening (EG) nr. 1099/2009 volgt dat ritueel slachten zonder voorafgaande verdoving bij wijze van uitzondering wordt toegestaan in de Unie, mits dergelijke slachtingen plaatsvinden in een inrichting die erkenning behoeft van de bevoegde nationale autoriteiten en met het oog op erkenning voldoet aan de in Verordening (EG) nr. 853/2004 gestelde technische eisen op het gebied van bouw, indeling en uitrusting (overweging 55). Door te voorzien in de verplichting om rituele slachtingen te verrichten in een erkend slachthuis dat aan de vereisten van Verordening (EG) nr. 853/2004 voldoet, beoogt deze bepaling het vrij verrichten van slachtingen zonder voorafgaande verdoving voor religieuze doeleinden te organiseren en hiervoor een technisch kader te scheppen (overweging 58). Krachtens artikel 4, lid 4, gelezen in samenhang met artikel 2, onder k), van Verordening (EG) nr. 1099/2009 gelden voor rituele slachtingen dezelfde technische voorwaarden als die welke in beginsel voor elke slachting van dieren binnen de Unie bestaan, ongeacht de gevolgde methode. De verplichting om gebruik te maken van een erkend slachthuis dat aan de technische voorschriften van Verordening (EG) nr. 853/2004 voldoet, is algemeen en zonder onderscheid van toepassing op alle organisatoren van dierenslachtingen, ongeacht enig verband met een bepaalde godsdienst, en geldt dus op niet-discriminerende wijze voor alle producenten van dierlijk vlees in de Unie (overwegingen 60 en 61). Ook uit deze overwegingen vloeit ondubbelzinnig voort dat het slachten, zoals de afdeling wetgeving van de Raad van State reeds opmerkte, moet gebeuren in een duurzame inrichting.

Het eerste middel is gegrond.

VI. Schadevergoeding tot herstel

20. In haar memorie van wederantwoord vraagt de verzoekende partij een schadevergoeding tot herstel van 1 euro “ten provisionele titel”. Die eis wordt niet herhaald in de laatste memorie. Het debat wordt heropend om de verzoekende partij de kans te geven op de daartoe vastgestelde zitting uit te leggen of het hier gaat om een procedurele nalatigheid, slordigheid of vergetelheid dan wel om een afstand.

BESLISSING

1. De Raad van State vernietigt het besluit van het “Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV) van 7 september 2016 houdende het in toepassing van artikel 6 van het Koninklijk Besluit van 16 januari 2006 tot vaststelling van de nadere regels van de erkenningen, de toelatingen en de voorafgaande registraties afgeleverd door het FAVV voorwaardelijk erkennen als slachthuis van het stedelijk slachthuis loods nr. 2.243.420.651 gelegen te Wiemesmeerstraat 87 in 8500 Genk”.

2. De Raad van State heropent het debat wat betreft de schadevergoeding tot herstel en stelt de zaak vast op de openbare terechtzitting van 13 september 2018 om 10.00 uur.

3. Dit arrest dient bij uittreksel te worden bekendgemaakt op dezelfde wijze als het vernietigde besluit.

4. De verwerende partij wordt verwezen in de kosten van het beroep tot nietigverklaring, begroot op een rolrecht van 200 euro en een rechtsplegingsvergoeding van 700 euro verschuldigd aan de verzoekende partij.

De tussenkommende partij wordt verwezen in de kosten van de tussenkomst, begroot op 150 euro.

Dit arrest is uitgesproken te Brussel, in openbare terechtzitting van veertien juni tweeduizend achttien, door de Raad van State, VIIe kamer, samengesteld uit:

Eric Brewaeys,
Pierre Lefranc,
Peter Sourbron,

bijgestaan door

Bart Tettelin,

De griffier

Bart Tettelin

kamervoorzitter,
staatsraad,
staatsraad,

griffier.

De voorzitter

Eric Brewaeys